

Porțelanul: istorie și artă

de Alina Alecu, Fondator Porphyras

Numit și „aur alb”, porțelanul este un material ceramic alb și translucid, obținut prin arderea la temperaturi înalte a unei paste de cuarț, de caolin și de feldspat, plus alte adaosuri. Numele său vine de la cuvântul italianesc *Porcellana*, care denumește o moluscă. Dincolo de frumusețea incontestabilă a obiectelor din porțelan, interesantă rămâne istoria acestui material care a fascinat și a înrobuit multe destine.

Tehnica și arta prelucrării porțelanului s-au manifestat pentru prima oară în China, în timpul dinastiei Han (sec. II-III d.Hr.) – deși o ceramică glazurată se producea încă din sec. XVII î.Hr.! – și au cunoscut mai multe

perioade de dezvoltare. Pe vremea dinastiei Song (sec. X-XIII) porțelanul a început să fie pictat, pentru ca în secolele XIV-XVII porțelanul chinezesc să cunoască o mare înflorire artistică – faimoasele porțelanuri de pe vremea dinastiei Ming (sec. XIV-XVII) – când au apărut pe piața europeană vase alb-albastre.

În Europa a fost adus de marinarii portughezi care vindeau piesele chinezești pentru o greutate egală de aur. A luat astfel naștere un comerț tot mai dezvoltat, chinezii ajungând să fabrice special pentru europeni porțelanuri pe care Companiile Indiilor le importau în cantități tot mai mari, dar insuficiente pentru cererea în creștere. Așadar, prețul foarte mare al obiectelor din porțelan chinezesc a stârnit curiozitate și nevoia de a rivaliza cu piața orientală.

La început s-a căutat materialul de bază al porțelanului, caolinul, din care meșterii europeni să poată realiza produse similare sau poate chiar mai bune decât cele chinezești. Primii care au descoperit argila prețioasă, în 1709, au fost doi meșteri cu numele Bottger și von Tschirnhaus, doi alchimisti germani. Descoperirea l-a convins pe August cel Puternic, elector de Saxa, să înființeze în 1710, la Meissen, prima manufactură de porțelan veritabil, numit porțelan dur. Acesta era format dintr-o pastă compusă din caolin și alabastru, ars la temperatura de 1.400°C în cuptoare cu lemne. Ulterior, în compoziție s-a înlocuit alabastrul cu feldspat și cuarț.

Porțelanul de Meissen este cunoscut și sub numele de porțelanul de Saxa. Este ars o singură dată și are o așa rezistență la schimbări de temperatură, încât poate fi scos direct din cuptor și cufundat în apă rece fără să se spargă.

Întrucât și francezii erau fascinați de acest material delicat și rezistent în același timp, s-au fondat și în Franța manufacturi care-l produceau. Astfel, cel mai mare succes l-a avut manufactura fondată la Vincennes (Franța), deschisă în 1740, când doi muncitori de la Chantilly au fugit cu secretul fabricării porțelanului, pe care l-au vândut guvernatorului castelului Vincennes, marchizul de Châtelet. Acesta a reușit să obțină un împrumut din partea regelui Ludovic al XV-lea și, apelând la meșterii faianțari, a perfecționat procedeul de fabricație. Cum rezultatele inițiale erau mai mult decât promițătoare – produsele imitând destul de bine produsele similare chinezești –, mai mulți nobili au format o asociație în 1745, obținând destul de repede autorizația regală pentru fabricarea exclusivă a porțelanului. Privilegiul a fost reinnoit în 1752, Ludovic al XV-lea având o treime din capitalul noii asociații. Manufactura a devenit „manufactură regală” și folosea drept marcă însemnele regale. Cu toate acestea, muncitorii nu aveau doar privilegiile numeroase, ci și interdicții, între care aceea de a nu se deplasa nesupravegheați în afara localității și mai ales de a nu divulga secretele de fabricație. Din 1756 manufactura s-a mutat într-o clădire special construită din Sevres, aflată chiar lângă domeniul doamnei de Pompadour, protectoare a întreprinderii, la jumătatea drumului dintre Paris și Versailles, și a devenit proprietate regală în 1759. Porțelanul de Sevres a contribuit la dezvoltarea artei franceze, fiind unul dintre darurile preferate de regii Franței.